

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJA
SOCIALINIŲ PASLAUGŲ GRUPĖ**

Lietuvos Respublikos Vyriausybės
Peticijų komisijai

Nr.
į 2024-12-02 raštą Nr. P33-60

DĖL IEVOS PETKUTĖS KREIPIMESI IŠDĖSTYTŲ PRAŠYMŲ IR SIŪLYMŲ

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau – Ministerija) pagal kompetenciją išnaginėjo Ievos Petkutės kreipimesi išdėstyti prašymus ir siūlymus dėl nacionalinės demencijos strategijos priėmimo.

Ministerija vertina Asociacijos „Demencija Lietuvoje“ pateiktus siūlymus ir rūpestį žmonėmis, kurie dėl tam tikrų organizmo funkcijų sutrikimų bei nepalankių aplinkos veiksnių sąveikos negali savarankiškai apsitarnauti, judėti, tvarkytis kasdienėje veikloje, dalyvauti visuomeniniame gyvenime bei realizuoti save.

Sutinkame, kad labai svarbu, kuo anksčiau atpažinti, diagnozuoti asmenų funkcinis sutrikimus, tame tarpe ir demenciją, teikti reikalingą pagalbą siekiant išvengti negalios atsiradimo ar nutolinti negalios nustatymo procesą, o jau turintiems demencijos sindromą – užtikrinti prieinamą, kokybišką priežiūrą bei pagalbą juos prižiūrintiems asmenims.

Paminėtina, kad, siekiant užtikrinti ilgalaikę ir darnią valstybės pažangą ir veiksmingą valdžios sektoriaus finansų planavimą ir panaudojimą, sukurti efektyvesnę planavimo ir stebėsenos sistemą, pagrįstą į rezultatus orientuoto valdymo principais, sumažinti planavimo dokumentų ir juose nustatomų strateginių tikslų bei vertinimo kriterijų (rodiklių) skaičius, Lietuvos Respublikos strateginio valdymo įstatyme įtvirtintas naujas planavimo dokumentų sistemos modelis, apibrėžiantis planavimo dokumentus, jų tarpusavio sąsajas ir įtaką lėšų planavimui, integruojantis nacionalinio, teritorinio, regioninio ir vietos savivaldos planavimo procesus bei kt.

Atitinkamai Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu

Nr. 998 patvirtintame 2021 – 2030 metų nacionaliniame pažangos plane, kuris yra centrinis valstybės pokyčių planavimo dokumentas, numatytam antram strateginiam tikslui pasiekti („didinti gyventojų socialinę gerovę ir įtrauktį, stiprinti sveikatą ir gerinti Lietuvos demografinę padėtį“), parengtos plėtros programos (Socialinės sutelkties plėtros programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. lapkričio 10 d. nutarimu Nr. 931, Šeimos politikos stiprinimo plėtros programa, patvirtinta Vyriausybės 2021 m. lapkričio 10 d. nutarimu Nr. 930, Neįgaliesiems tinkamos aplinkos visose gyvenimo srityse stiprinimo plėtros programa, patvirtinta Vyriausybės 2021 m. lapkričio 10 d. nutarimu Nr. 933, bei kitos plėtros programos), kuriose formuojamos Lietuvos ilgalaikės (2021-2030 m.) strategijos įvairiose srityse, taip pat ir socialinės atskirties mažinimo, šeimos politikos ir aplinkos pritaikymo asmenims su negalia srityse.

Ministerija yra parengusi ir šių plėtros programų pažangos priemonių aprašus – Socialinės sutelkties plėtros programos pažangos priemonių (Nr. 09-003-02-02-01 „Plėtoti kompleksinę neįgalųjų socialinės integracijos sistemą“, patvirtintas socialinės apsaugos ir darbo ministro 2022 m. liepos 28 d. įsakymu Nr. A1-502; Nr. 09-003-02-02-04 „Plėtoti pagalbos senyvo amžiaus asmenims sistemą“, patvirtintas 2024 m. lapkričio 28 d. įsakymu Nr. A1-812; Nr. 09-003-02-02-02 „Sukurti tvarią nestacionarios ilgalaikės priežiūros sistemą“, patvirtintas 2022 m. birželio 8 d. įsakymu Nr. A1-392, ir kt.), Šeimos politikos stiprinimo plėtros programos pažangos priemonių (Nr. 09-004-02-05-01 „Gerinti socialinių paslaugų kokybę ir prieinamumą, didinti socialinės paramos veiksmingumą kriziniais atvejais šeimoje“, patvirtintas 2022 m. birželio 8 d. įsakymu Nr. A1-393, ir kt.), numatančius ir paslaugų prieinamumo didinimą, jų kokybės gerinimą įvairioms asmenų grupėms, tame tarpe ir asmenims su negalia, demencijos sindromą turintiems asmenims ir kt.

Pavyzdžiui, Socialinės sutelkties plėtros programos viena iš pažangos priemonių yra „Sukurti tvarią nestacionarios ilgalaikės priežiūros sistemą“, kurią įgyvendinant šalies savivaldybėse teikiama integrali pagalba – asmens namuose teikiamos slaugos ir dienos socialinės globos paslaugos senyvo amžiaus asmenims, vaikams ir suaugusiems asmenims su negalia, konsultuojant ir artimuosius prižiūrinčius šeimos narius, ir kurios gali būti derinamos su ambulatorinėmis slaugos paslaugomis asmens namuose, kurias teikia ambulatorines slaugos paslaugas asmens namuose teikiančios mobiliosios komandos. Taip pat, siekiant plėtoti ilgalaikės priežiūros

paslaugas parengtas ir Sveikatos apsaugos bei Socialinės apsaugos ir darbo ministrų bendru 2023 m. liepos 21 d. įsakymu Nr. A1-492/V-836 patvirtintas Ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo tvarkos aprašas, numatantis šių paslaugų organizavimo ir teikimo tvarką ir kt.

Kita aukščiau minėtos plėtros programos priemonių yra „Plėtoti kompleksinę neįgaliųjų socialinės integracijos sistemą“, įgyvendinant vieną iš jos veiklų pakeistas teisinis reglamentavimas, siekiant užtikrinti laikiną atokvėpį šeimos narius su negalia prižiūrintiems asmenims, t. y. jau nuo šių metų liepos 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo (toliau – Įstatymas) pakeitimai, kuriais laikinas atokvėpis įtvirtintas kaip atskira specialioji paslauga, finansuojama iš savivaldybės biudžeto ir iš valstybės biudžeto lėšų ir kurią gali teikti tiek socialinių paslaugų įstaigos, tiek socialines paslaugas teikiantys fiziniai asmenys.

Paminėtina, kad Šeimos politikos stiprinimo plėtros programos viena iš pažangos priemonių yra „Gerinti socialinių paslaugų kokybę ir prieinamumą, didinti socialinės paramos veiksmingumą kriziniais atvejais šeimoje“, įgyvendinant jos veiklas Įstatyme įtvirtintos prevencinės socialinės paslaugos, kurios gali būti teikiamos visiems asmenims ir šeimoms (pvz., potencialių socialinių paslaugų gavėjų paieška, kompleksinės paslaugos šeimai (individualios ir (ar) grupinės konsultacijos, savitarpio pagalbos grupės, šeimos konsultavimas asmenis namuose) ir kt.), taip pat parengtas ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2024 m. gruodžio 4 d. įsakymu Nr. A1-833 patvirtintas Socialinių paslaugų kokybės reikalavimų aprašas ir kt.

Be aukščiau paminėtų dalies strateginių dokumentų, Ministerija skiria didelį dėmesį socialinių paslaugų įvairioms asmenų grupėms prieinamumo ir kokybės didinimui. Nuo šių metų liepos 1 d. įsigaliojo Įstatymo pakeitimai, kuriais numatyta, kad socialines paslaugas gali teikti ne tik socialinių paslaugų įstaigos, bet ir fiziniai asmenys, kas leidžia didėti socialinių paslaugų teikėjų ratui, socialinių paslaugų gavėjų galimybėms rinktis socialinių paslaugų teikėją; asmuo vienu metu gali gauti keletą savo turiniu netapačių socialinių paslaugų, kas leidžia labiau atsižvelgti į asmens individualius poreikius; pakeista mokėjimo už socialines paslaugas tvarka; praplėsta savivaldybių diskrecija, numatant, kad jos turi teisę ne tik atleisti asmenį nuo mokėjimo, bet ir sumažinti mokėjimą už socialines paslaugas ir kt. pakeitimai.

Siekiant tinkamai organizuoti ir teikti socialines paslaugas, kuo geriau atliepti jų gavėjų individualius poreikius Ministerija nuolat tobulina galiojantį teisinį reguliavimą, pvz. 2023 m. pabaigoje pakeistas socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. vasario 20 d. įsakymas Nr. A1-46 „Dėl Socialinės globos normų aprašo patvirtinimo“ ir šiuo įsakymu patvirtintas Socialinės globos normų aprašas, kuriame nustatyti reikalavimai įstaigoms, kuriose paslaugas gauna Alzheimerio liga ar demencija sergantys asmenys.

Taip pat didelis dėmesys skiriamas ir paslaugas teikiančių specialistų profesinei kompetencijai tobulinti. Siekiant užtikrinti reguliary, tikslingą, socialinių paslaugų srities darbuotojų poreikius atliepiančių profesinės kompetencijos tobulinimą, jau nuo 2022 metų pabaigos Lietuvoje veikia valstybės biudžeto lėšomis finansuojamas Socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinių kompetencijų tobulinimo centras, kuris yra atsakingas už nemokamų mokymų organizavimą ir vedimą, metodinės pagalbos teikimą, inovatyvių socialinių paslaugų teikimo metodų diegimą, naujų socialinių paslaugų srities darbuotojų palydėjimą jų profesinėje veikloje ir kt.

Ministerija ypatingai rūpinasi jautria visuomenės dalimi – asmenimis su negalia – ir siekia didinti jų savarankiškumą, atsižvelgiant į individualius poreikius, teikdama negalios poveikį mažinančias priemones, pvz., techninės pagalbos priemones, asmeninę pagalbą, būsto pritaikymą ir kt., plėtodama socialines paslaugas bei didindama jų prieinamumą ne tik asmenims su negalia, bet ir jų artimiesiems bei kitiems pagalbos reikalingiems asmenims. Tai yra, didelis dėmesys skiriamas ne į asmeniui diagnozuotą ligą ar sveikatos būklę, o dėl organizmo funkcijų sutrikimų kylančių individualių poreikių tenkinimą.

Lietuva, 2010 m. ratifikavusi Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvenciją (toliau – Konvencija), prisiėmė ir pareigą užtikrinti ir įgyvendinti asmens su negalia teises, sukuriant jiems palankią aplinką ir sąlygas lygiai su kitais visuomenės nariais oriai, savarankiškai gyventi Lietuvoje, taip pat skatinti jų dalyvumo galimybes visose gyvenimo srityse. Siekiant tinkamai įgyvendinti Konvencijos nuostatas ir užtikrinti bei įgyvendinti asmens su negalia teises, sukuriant palankią aplinką ir sąlygas asmenims su negalia lygiai su kitais visuomenės nariais oriai, savarankiškai gyventi Lietuvoje, skatinti asmens su negalia dalyvumo galimybes visose gyvenimo srityse, taip pat skatinti valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas bendradarbiauti tarpusavyje bei su nevyriausybinėmis organizacijomis, atstovaujančiomis asmenims su negalia Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2023

m. rugsėjo 25 d. įsakymu Nr. A1-622 patvirtintas Asmens su negalia dalyvumo užtikrinimo 2024–2026 metų veiksmų planas (toliau – Veiksmų planas). Įgyvendinant Veiksmų plano priemones, dalyvaujant Ministerijai, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai, Asmens su negalia teisių apsaugos agentūrai prie Ministerijos ir kt. institucijoms, siekiama: 1) užtikrinti skirtingas negalias turinčių asmenų individualių poreikių tenkinimą kompleksiškai teikiant bendruomenines paslaugas (socialinės apsaugos, sveikatos priežiūros, švietimo srityse) ir socialinės integracijos priemones ar kitą pagalbą (plėtoti kompleksiškai teikiamas bendruomenines paslaugas asmenims su negalia ir jų šeimų nariams ir gerinti individualių poreikių vertinimo sistemą; gerinti pagalbos priemonių prieinamumą asmenims su negalia; užtikrinti švietimo prieinamumą asmenims, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių dėl negalios, asmenims su negalia, ir didinti jų ugdymo ir švietimo veiksmingumą); 2) užtikrinti asmenims su negalia prieinamą aplinką (didinti viešųjų erdvių prieinamumą asmenims su negalia, skatinti asmenų su negalia judumą ir tobulinti teisinį reguliavimą fizinės aplinkos prieinamumo srityje; didinti informacinės aplinkos, prekių ir paslaugų prieinamumą asmenims su negalia, tobulinti teisinį reguliavimą informacinės aplinkos prieinamumo srityje); 3) siekti didesnio asmenų su negalia užimtumo darbo rinkoje, kultūros, sporto, laisvalaikio veiklose (užtikrinti geresnes asmenų su negalia užimtumo galimybes ir sudaryti palankias sąlygas asmenims su negalia dalyvauti kultūros, sporto, laisvalaikio veiklose; užtikrinti geresnes asmenų su negalia užimtumo galimybes ir sudaryti palankias sąlygas asmenims su negalia dalyvauti darbo rinkoje); 4) užtikrinti veiksmingą asmenų su negalia teisių, pagrindinių laisvių gynimą be diskriminacijos dėl negalios ir sudaryti palankias sąlygas tobulinti asmenų su negalia dalyvumo proceso valdymą (teikti teisinę pagalbą asmenims su negalia; tobulinti asmenų su negalia dalyvumo užtikrinimo proceso valdymą tarptautiniu, nacionaliniu ir savivaldybių lygmeniu).

Asmenims, turintiems demencijos sindromą, tame tarpe ir asmenims su negalia bei šių asmenų artimiesiems aukščiau rašte įvardintais strateginiais dokumentais jau įtvirtinamos įvairios ilgalaikės tęstinės priemonės ir (ar) numatomos vykdyti priemonės prisideda prie šių asmenų situacijos gerinimo Lietuvoje, mažinant jų socialinę atskirtį, didinant pagalbos prieinamumą ir kokybę. Atsižvelgiant į tai, Ministerijos kompetencijos klausimais nėra tikslinga priimti nacionalinę demencijos strategiją.

Socialinių paslaugų grupės vadovė

Violeta Toleikienė

Jurgita Gajauskienė, tel. +370 659 24797, el. p. Jurgita.Gajauskiene@socmin.lt

Eglė Misevičiūtė, tel. +370 641 68861, el. p. Egle.Miseviciute@socmin.lt

Irma Mituzienė, tel. +370 611 11325, el. p. Irma.Mituziene@socmin.lt